

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри теорії
та практики перекладу
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

ТАКТИКА ПОХВАЛИ ТА КОМПЛІМЕНТУ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТІВ У СПОЛУЧЕНОМУ КОРОЛІВСТВІ

Постановка проблеми. Парламентські дебати становлять складну ієрархічну систему взаємодії партнерів по комунікації, які послуговуються різними стратегіями й тактиками для створення максимального ефекту від висловлювань у залі парламенту. Незважаючи на здебільшого конфронтаційний характер комунікативної взаємодії між учасниками дебатів у Сполученому Королівстві, ввічливість і демонстрація поваги до опонентів політичної комунікації також є типовими для британського парламенту, що сприяє досягненню комунікативних цілей. Для встановлення відповідної атмосфери взаємної поваги комуніканти послуговуються стратегією компромісу, яка забезпечується, зокрема, тактикою похвали та компліменту, що сприяє дотриманню кооперативної взаємодії та зберіганню балансу «обличчя» під час парламентських дебатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості використання стратегій, їхня класифікація й умови їхнього успішного втілення за допомогою тактик, кореляція між цими поняттями постійно знаходяться в полі зору сучасних науковців (Т. ван Дейк, К. Кандлін, С. Кордер, Дж. Каспер, Ч. Ларсен, Дж. Ліч, О. Сквородніков та ін.). Результативність комунікативних стратегій і тактик для досягнення цілей комунікації досліджена в наукових працях таких дослідників, як Є. Верещагін, Дж. Гамперц, О. Іссерс, К. Келерман, Дж. Каспер, К. Фач та ін. Проте, незважаючи на значну кількість робіт, комплексний аналіз комунікативних ходів, мовленнєвих актів і стилістичних засобів реалізації стратегії компромісу, утіленої у використанні тактики похвали та компліменту в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві, ще не був предметом розгляду, що й зумовлює новизну здійсненого нами дослідження, актуальність якого визначена увагою сучасних лінгвістичних студій до визначення шляхів установа кооперативної взаємодії між партнерами по комунікації.

Мета статті полягає в детальному аналізі втілення тактики похвали та компліменту в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві.

Виклад основного матеріалу. Стратегія мовленнєвої поведінки пов'язана з плануванням процесу мовленнєвої комунікації залежно від конкретних умов спілкування й особистостей комунікантів, а також із реалізацією цього плану для досягнення цілей комунікації [1, с. 54], тобто стратегія є «вектором мовленнєвої поведінки» [1, с. 14; 2, с. 6], деякою інваріантною схемою, яка складається з однієї або декількох дій, спрямованих на реалізацію ситуації [3].

І. Фролова розглядає стратегію як складну комунікативно-соціальну єдність чинників свідомості, мислення, мови й мовлення, що включає комунікативний намір мовця, сформований на підставі використання суспільного досвіду для власних індивідуальних потреб і бажань, і мовну об'єктивацію цього наміру, що надає йому інтерактивного статусу через осмислення вербалізованого наміру всіма суб'єктами [4, с. 85].

Ефективність утілення стратегічного плану комунікації забезпечується використанням різноманітних тактик. Мовленнєвою тактикою вважають чіткий мовленнєвий хід (крок, оберт, етап) [2] або одну чи кілька дій, які сприяють реалізації стратегії [5, с. 78].

Стратегія компромісу спрямована на створення порозуміння й кооперації в інтеракціях між учасниками парламентських дебатів, заснована на намаганні повністю зберегти баланс «обличчя» опонентів по комунікації, що виявляється завдяки їхній успішній інтегративній компліментарній взаємодії між партнерами по комунікації. Вона базується на комунікативній кооперації, яка характеризується узгодженістю цілей і стратегічних програм комунікантів, ефективністю й оптимальністю спілкування [6, с. 199]. Кооперативна взаємодія передбачає дотримання під час комунікації принципу ввічливості, який відповідає вимогам кооперативності учасників розмови [7, с. 9].

Під ввічливістю розуміють чемність, дотримання правил пристойності в учинках і в мовленні, вияв вихованості [8, с. 8]. Ввічливість забезпечується повагою до партнера, урахуванням і його інтересів, готовністю надати допомогу [9, с. 3], а також спрямована на запобігання конфліктним ситуаціям [10, с. 18] із метою збереження балансу «обличчя» (гідності, самоповаги, престижу тощо) у ситуаціях, коли є загроза його втрати [11, с. 14].

Тактика похвали та компліменту передбачає навмисно підкреслене висвітлення позитивних якостей, здібностей або діяльнісних характеристик партнерів по комунікації, спрямоване на ефективність комунікації завдяки встановленню згоди та координації між учасниками дебатів. На думку дослідників мистецтва компліменту, основною функцією компліменту в комунікації є створення або підтримання солідарності між адресантом і адресатом [12]. Успішний комплімент не повинен суперечити фактам, потребує лаконізму та не повинен містити двозначності, неясності, має бути емпатичним і прозорим [6, с. 216].

Для чітко регламентованого обмеженого в часі й тематично процесу дебаткування в британському парламенті такі постулати мистецтва компліменту підходять якнайкраще, оскільки будь-яке відхилення від правдивої

інформації чи її перекручування, спотворення постійно контролюється всіма учасниками дебатів, а часові обмеження не дозволяють перевантажити виступи надмірною ввічливістю у вигляді компліментів, які зазвичай характеризуються прямолінійністю, чіткістю й однозначністю. Хоча зрозумілим є схвальне ставлення до однопартійців і односторонніх, використання ввічливих звертань і компліментів щодо комунікантів-опонентів є також типовим для учасників британських парламентських дебатів.

Так, у процесі звітування в парламенті міністра внутрішніх справ від Консервативної партії учасник дебатів від Лейбористської партії, що входить до офіційної опозиції, схвально оцінює роботу урядовця та демонструє свою підтримку сказаному у звіті:

“**Mr. Rathbone:** *A I welcome my right hon. Friend's statement – and I remind her of the warmth of her welcome at Lewes prison some months ago – but will she remind and reassure the House that in all the prisons where drug testing takes place, sufficient treatment and counselling are in place so that those prisoners who want to come off drugs are given every encouragement to do so?*” (HC Deb 20, Mar 1997 : Column 1059).

Синтаксична стверджувальна конструкція *I welcome* яскраво демонструє схвальне ставлення до слів співрозмовника. Уживання оцінно-емотивного іменника *warmth* (*a friendly or enthusiastic quality in smth, smb*) посилює емпатичність і ефективність висловленого компліменту. Комунікативний хід комуніканта «А» є одночасно підтримуючим, оскільки є показником згоди в реакції на вищесказане, а також продовжувальним, оскільки стимулює розвиток розмови. Така позитивна ввічливість та інтеграція думок опонентів під час парламентських дебатів створює дружельобну атмосферу й скорочує дистанцію між співрозмовниками, які є представниками різних політичних сил. Це сприяє зменшенню напруження та скороченню дистанції між комунікантами, що зумовлює збереження балансу обличчя та досягнення мети дебатів – вирішення проблем із модернізації пенітенціарної системи Сполученого Королівства. Така інтеракція створює враження, що як коаліція, так і опозиція знаходять порозуміння й разом вирішують важливі проблеми, тому їй залежно від інтенцій мовців можна визначити як комплементарну й одночасно координативну, оскільки під час неї інтереси комунікантів збігаються, також відповідно до параметру балансу цілей комунікантів цей діалог є кооперативним і збалансованим, дозволяє учасникам досягти однієї мети та зберегти баланс «обличчя».

Схвальне ставлення представника опозиційних сил до призначення на посаду його опонента, який представляє інтереси провладної коаліції, також є компліментом його діяльності та демонстрацією професійності, яку визнають й інші політичні сили:

“**Mr. Straw:** *I endorse the Home Secretary's welcome to the right hon. Member for Westmorland and Lonsdale (Mr. Jopling). We are pleased to see him back*” (HC Deb 20 Mar 1997 : Column 1063).

У своєму ініціальному комунікативному ході, який відкриває обговорення проблем юридичної сфери в Сполученому Королівстві, діяч дискурсу оперує перформативом згоди *endorse*, значення якого (“*to make a public statement of your approval or support for something or someone*”) демонструє відкритість, публічність підтримки політика доповідачем. У другому продовжувальному комунікативному ході комунікант висловлює свою підтримку позитивно конотованою лексичною одиницею з експресивним значенням *pleased*, визнаючи себе та свою партію «задоволеними, щасливими» від повернення цього політика на посаду, залучаючи інклюзивний займенник першої особи множини *we*. Така похвала сприяє збереженню балансу «обличчя» між партнерами по комунікації, які знаходяться по різні боки в парламентських дебатах, одночасно дотримуючись протокольних процедурних правил і норм, які демонструють ввічливість і повагу між комунікантами, що є типовим для британських парламентських дебатів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підґрунтям кооперативної взаємодії між партнерами по комунікації є успішна реалізація тактики похвали й компліменту, що демонструє позитивну ввічливість та інтеграцію думок опонентів, створюючи під час парламентських дебатів дружельобну атмосферу та зменшуючи дистанцію між співрозмовниками, які є представниками різних політичних сил. Це сприяє зменшенню напруження та скороченню дистанції між комунікантами для збереження балансу «обличчя» та досягнення цілей комунікації. Перспективою подальших досліджень є детальний розгляд інших тактик, які втілюють стратегію компромісу під час проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

Література:

1. Иссерс О. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. Иссерс. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 284 с.
2. Сковородников А. О необходимости разграничения понятий «риторический прием», «стилистика», «речевая тактика», «речевой жанр» / А. Сковородников // Риторика ↔ Лингвистика: сб. статей. – Смоленск : СГПУ. – 2004. – Вып. 5. – С. 5–11.
3. Егорова-Гантман Е. Политическая реклама / Е. Егорова-Гантман, К. Плешаков. – М. : Николло, 1999. – 240 с.
4. Фролова І. Стратегія конфронтації в англійському дискурсі : [монографія] / І. Фролова. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – 344 с.
5. Верещагин Е. Речевая тактика «призыва к откровенности» / Е. Верещагин, Р. Ротмайр, Т. Ройтер // Вопросы языкознания. – 1992. – № 6. – С. 77–84.
6. Селіванова О. Основи теорії мовної комунікації : [підручник] / О. Селіванова. – Черкаси : Видавництво Чабаненко Ю.А., 2011. – 350 с.
7. Сусов И. Лингвистическая прагматика / И. Сусов. – М. : Восток-Запад. – 2006. – 200 с.

8. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування / Я. Радевич-Винницький. – Львів : «СПОЛОМ», 2001. – 224 с.
9. Беяева Е. Грамматика и прагматика побуждения : Английский язык : [монография] / Е. Беяева. – Воронеж : Изд-во Вор. ун-та, 1992. – 118 с.
10. Leech G. Principles of Pragmatics / G. Leech. – L., N.Y. : Longman Linguistic Library, 1983. – 250 p.
11. Brown P. Universals in language usage: Politeness Phenomena / P. Brown, S. Levinson // Questions and Politeness : Strategies in Social Interaction / E. M. Goody (ed). – Cambridge : CUP, 1978. – P. 56–311.
12. Herbert R. Sex-based differences in compliment behavior / R. Herbert // Language in Society. 1990. Vol.19. – № 2. – P. 201–203.

Анотація

О. П'ЄЦУХ. ТАКТИКА ПОХВАЛИ ТА КОМПЛІМЕНТУ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТІВ У СПОЛУЧЕНОМУ КОРОЛІВСТВІ

Статтю присвячено дослідженню специфіки реалізації тактики похвали та компліменту під час проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії. Детально розглянуто специфічні мовні й стилістичні засоби, якими оперують учасники дебатів для успішності втілення мистецтва компліменту під час засідань Палати громад британського парламенту в період пост-тетчеризму.

Ключові слова: парламентські дебати, стратегія, тактика, ввічливість, комплімент, комунікативний хід, мовленнєвий акт.

Аннотация

О. ПЬЕЦУХ. ТАКТИКА ПОХВАЛЫ И КОМПЛИМЕНТА В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ ПАРЛАМЕНТСКИХ ДЕБАТОВ В СОЕДИНЕННОМ КОРОЛЕВСТВЕ

В статье рассмотрены особенности воплощения тактики комплимента при проведении парламентских дебатов в Соединенном Королевстве Великобритании и Северной Ирландии. Детально рассмотрены специфические языковые и стилистические средства, которыми оперируют участники дебатов для успешного воплощения искусства комплимента во время заседаний Палаты общин британского парламента в период пост-тетчеризма.

Ключевые слова: парламентские дебаты, стратегия, тактика, вежливость, комплимент, коммуникативный ход, речевой акт.

Summary

O. PJETSUKH. COMPLIMENT TACTICS IN THE POLITICAL DISCOURSE OF THE UK PARLIAMENTARY DEBATES

This article concentrates on the peculiarities of the compliment tactics in the UK parliamentary debates. It provides a detailed analysis of the specific language and stylistic means used by the debates' participants to successfully praise opponents during the meetings of the UK House of Commons in the post-Thatcher period.

Key words: parliamentary debates, strategy, tactics, politeness, compliment, communicative move, speech act.